

«Tireu endavant i estigueu tranquils»

Joaquim Maria Puyal i Ortiga

CATALUNYA

Durant molts anys de la meua vida he viscut al barri gòtic de Barcelona. Em ve de família. Allà hi vàrem néixer jo i, al cap d'uns quants anys, la meua germana. Quan va ser hora de fer-la anar al parvulari, a casa van decidir que jo m'encarregués d'acompanyar-la-hi perquè em venia de pas cap al meu col·legi. Sovint, a l'hora de tornar a casa, al vespre, jo m'entretenia més del compte jugant al «futbolín» o cruspint-me una paperina de cigrons bullits que comprava, per una pela, en una botiga de llegums cuits de la plaça dels Peixos. No era, doncs, gens estrany que la Teresa m'hagués d'esperar uns minuts més del compte per poder sortir del parvulari on s'havia passat el dia i anar cap a casa. Això segurament no li sabia gaire greu perquè hi anava de gust, al Pippo. Certament, era un lloc agradable. Més enllà del fet d'haver-se establert en un principal ampli del carrer de Ripoll, amb espaiosos darreres que la mainada aprofitaven com a pati, era un centre que oferia un plantejament docent avançat que, per l'època, esdevenia gairebé revolucionari; de ben menuts ja hi feien ceràmica, ballet, activitats d'associació i teatre, entre

d'altres. N'era responsable una dona extraordinària, intel·ligent, sensible i coratjosa que es diu Neus. Allà, però, tothom l'anomenava pel seu cognom, dit, és clar, rere el preceptiu senyoreta. Aleshores en aquell parvulari era habitual, tant que esdevenia familiar, la imatge del seu pare, un home gran que tenia cura d'alguns animals. Un dia, li va parir una gata. Quan vaig anar a buscar la Teresa, em vaig trobar que la meua germaneta havia acceptat —amb gran il·lusió— fer-se càrrec d'un dels felins nounats i que, per tant, l'haviem de portar a casa. Confesso que jo no tenia ni la més remota idea de com podia «transportar» el mix. Era —i sóc— maldestre. Encara ara, no sé com vaig aconseguir plaçar aquella pobra bèstia damunt de la meua cartera del col·legi que, com si es tractés d'una safata, col·locada horitzontalment, aguantava per sota amb les dues mans ben obertes. Jo, poruc com una llebre, no veia gens clar el trasllat i no gosava moure'm de la porta del parvulari, palplantat amb la cartera i el gatet al damunt. La meua germana frisava per anar a casa. En aquella circumstància, s'anava apoderant de mi una

■ Ricard Salvat, al pis de la Travessera de les Corts de Barcelona, assegut amb els seus néts Pol i Íria (2008).
(Arxiu Família Salvat-Golobardes.)

progressiva sensació de ridícul i de vergonya. Aleshores, de dintre del parvulari va sortir el germà de la senyoreta —la qual, juntament amb el seu pare, feia ja una estoneta que era allà amb nosaltres— i em va dir: «Au home, tira endavant i estigues tranquil que ja veuràs com te'n surts». El seu to de veu tenia tanta delicadesa com autoritat. Va ser el meu primer contacte amb Ricard Salvat.

Van passar uns quants anys fins que no el vaig tornar a veure. Va ser a la Universitat de Barcelona. Entre els moltíssims records del pati de la Facultat de Lletres

de finals dels seixanta i inici dels setanta —època efervescent de vivències, passions i descobriments— servo la imatge sòbria de Ricard Salvat, solitari, caminant lentament i potser aturant-se, aquí o més enllà, per observar els moviments imprevisibles de la gentada. També Pere Gimferrer tenia ja aleshores un posat singular. I d'altres, és clar. Jo, mentrestant, me les empescava com podia per fer compatible la facultat i la meua primera feina a Ràdio Barcelona perquè aleshores ja em fascinava l'oralitat. Vaig ser molt afortunat i, al cap de no gaire temps, vaig poder comen-

çar a col·laborar a la televisió. Tot va anar prou de pressa i a la tardor de 1978 va començar l'emissió de «Vostè Pregunta», des de Miramar, al Circuit Català de TVE. Teníem el propòsit d'aprofitar el mitjà televisiu com a aparador per posar a l'abast de tot el país una via d'aproximació a les personalitats catalanes de més relleu i, lamentablement per raons òbvies, sovint també menys conegudes pel gran públic. El dia 24 de gener de 1980 vàrem dedicar el programa a Ricard Salvat. No sé si algú deu tenir-ne l'enregistrament. Tal vegada la mateixa TVE? Jo guardo un record precís de la personalitat d'aquell convidat que, arribat el cas, s'oferia, en un espai escènic gens elitista, per a ser objecte d'una entrevista pública i popular. Cal recordar que, ja aleshores, algunes minories de caire intel·lectual tenien recel a l'hora de col·laborar en un mitjà de masses del qual es malhiaven fent aquella mitja rialla burleta i autosuficient que tots sabem. I val a dir que Salvat ja era, en aquell moment, la gran figura del teatre que ha estat sempre però tenia, a més, el reconeixement general que, més tard, a poc a poc, s'ha anat amortint en algunes memòries. És sobrer que jo aquí esmerci espai en recordar tot allò que ja havia fet aleshores, des que va guanyar el Joanot Martorell fins al Festival Internacional de Sitges passant per l'EADAG. Hom el considerava el sacsejador de l'escena catalana i la referència obligada a l'hora d'alinear-la amb els corrents internacionals i propel·lir-la cap a la renovació. Durant la trobada amb el meu equip de col·laboradors televisius, ens vàrem adonar que la formalitat, l'autoritat, la intel·ligència i el rigor d'aquell home no aconseguien amagar-li una intenció múrrria i un punt, divertit, d'audàcia poc

freqüent. I una intenció generosa de servei, també.

D'aleshores ençà coincidírem en moltes ocasions i crec que puc dir que vàrem acabar sent amics. Ell m'havia fet una gran demostració de confiança quan em va encarregar la producció operativa i la producció aparent de l'àudio de *Música només per a vostè*, de F.X. Kroetz, una obra de teatre d'un personatge únic que és a casa seva i l'única companyia que té és la ràdio. Aquesta experiència i les lliçons que per a mi comportaven les converses amb el mestre —m'agradava dirigir-me a ell d'aquesta manera, sobretot per carta— em van permetre adquirir seguretats en l'àmbit de la comunicació i de l'escena o del plató, que em van ajudar a veure'm amb cor d'enfrontar-me als compromisos posteriors de la producció televisiva i de la creació de formats. (Per exemple, la combinació d'actors i d'actants «reals» en una mateixa proposta formal de contingut seriós no estava gaire contrastada quan vàrem projectar «Vostè Jutja» o «La Granja» i vàrem haver de modificar notablement el marc general de les rutines de treball de tots plegats —també dels actors— perquè resultés funcional i competitiva atesos els imperatius d'un model de televisió que ja s'anava orientant cap a la dictadura dels resultats. Encarant aquest objectiu d'obrir camins, era gratificant que algú et digués: «Au home, tira endavant i estigues tranquil que ja veuràs com te'n surts.»)

Vaig tenir la sort de veure la *Ronda* del 1965 al Romea i la *Ronda* del 2002 al Lliure. Una peça excepcional i una experiència inoblidable per a l'espectador. L'endemà de la darrera li vaig enviar una noteta personal. M'agradava fer-ho: poques pa-

raules i ben rumiades. Per la complicitat de l'Eulàlia sé que li era plaent rebre-les. Ja fa temps que notava que, ell, agraïa l'afecte. Sovint, després d'alguna conversa que havíem mantingut, em preguntava a mi mateix què és el que havia fet «malament» aquell home perquè, essent qui era, se sentís tan incomprens. I indefens. Amb mi va ser sempre generós. Em va sorprendre assistint espontàniament a un acte que vàrem preparar amb en Monzó al Col·legi de Periodistes i encara em va sorprendre més quan se'n va fer ressò en un article, ple d'estimació, publicat a *Assaig de Teatre*. Puntualment m'enviava la revista de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral. En guardo tots els números.

He sentit a dir que Ricard Salvat era un personatge polèmic, incòmode, distant, rigorós, superat i massa estricte... Jo no formo part del món del teatre i hi ha moltes coses d'aquest món que tampoc no sé. A més, no m'agraden les baralles i encara menys quan desconec aspectes importants d'allò que és objecte de discussió. Però, fins on m'assisteix el record de la nostra coneixença, jo el tinc per un home excepcional i totalment coherent. I la coherència gairebé sempre ocasiona dificultats. I acaba per empenyar. Com l'èxit, que promou enveges. En canvi, ja se sap que l'ensabonada a qui té la paella pel mànec sovint reverteix en canongies... Un home com ell, format a Baden-Württemberg, estudiant a Colònia, pregoner de Brecht i devot de Weimar ¿de debò que no hi cabia enmig de la munió de gent que vàrem enviar a Frankfurt el

2007? Si li hagués fet a ell aquesta pregunta segur que hauria tancat els ulls i, tirant el cap endarrere, hauria separat lleugerament les mans i després d'una inspiració, no gaire profunda, hauria deixat que el silenci s'apoderés de la petita estança del taller de la Torre d'en Damians.

L'última col·laboració que em va demanar va ser el divendres 17 de novembre de 2006 al III Festival Internacional de Teatre EntreCultures, a l'Auditori de Tortosa, la ciutat on va néixer. Em va abellir desplaçar-m'hi amb la Núria, en un viatge singular. L'últim àpat que vàrem compartir va ser en un restaurant italià, amb l'Albert, després de veure plegats un partit del Barça. L'última entrevista que li vaig escoltar li van fer al «Cafè de la República» en Barril i l'Ollé abans de l'estrena d'*Un dia, Mirall trencat*. L'última abraçada va ser, justament dies després, al vestíbul del Borràs on representaven l'obra de Rodoreda. L'últim adéu li vaig donar, per cert, al costat d'en Viladecans, d'en Mir i de l'Arturo San Agustín, sentint amb tots els amics i familiars la veu de la Marina que obria l'acte de comiat cantant Espriu, és clar. Aquell migdia, al tanatori de Les Corts, a l'hora de baixar les escales per anar de la sala de vetlla a l'oratori, se m'havia agafat del braç, plena de serenor i sentiment..., la senyoreta Salvat! Feia mil anys que no ens vèiem però tenia la mateixa expressió afable que li recordo de la vesprada aquella del moix i la cartera. Vàrem avançar lentament i emocionada però amb pas segur. Com si una veu ens digués: «Tireu endavant i estigueu tranquils...».